

Goede voornemens

Mijn favoriete oudejaarsavond eindigt om 10 uur met een slaappil en oordoppen om het geknal niet te horen. Maar nee, ik moet gezellig zijn, te veel drinken en nadenken over goede voornemens, een opklimmende reeks van dingen waar ik de pest aan heb.

Goede voornemens kunnen erg belastend zijn. Neem nou mijn intentie om dit jaar – één jaar maar – andersdenkenden serieus te nemen. Verschrikkelijk. Dat zou bij voorbeeld betekenen dat ik geen grapjes meer mag maken over de neiging van modellenbouwers om elegante oplossingen te zoeken in een zinloze reductie van de werkelijkheid. Die neiging stelde ik aan de kaak in mijn vorige column (29/10), waar ik, gemeten aan het aantal boze reacties, met voldoening op terugkijk. Er bleek ook een misverstand. Ik zou tegen wiskundige formalisering zijn, of tegen kwantitatieve methoden. Kom nou. Formalisering, rekenschap en verantwoording zijn de grondslagen van wetenschappelijk werk in een open samenleving. Door te formaliseren ordenen we de werkelijkheid ten behoeve van een systematische waarneming. Rekenschap laat anderen over onze schouder meekijken; in een open samenleving hoeft niemand zich iets te laten wijsmaken.

Of je formaliseert in wiskunde, als kunsttaal, of in een levende taal is van minder belang, maar heeft wel te maken met de eis van rekenschap, zowel onder vakgenoten als tegenover derden. Onder vakgenoten is wiskunde een nuttig kortschrift als het om eenvoudige problemen gaat. Als het ingewikkeld wordt, ontstaat de neiging het model toch maar eenvoudig te houden, en vervolgens in het zelfgeschreven sprookje te gaan geloven. Of, erger nog, om zoveel wiskundig en empirisch geweld te ontketenen dat niemand meer puf heeft om het na te rekenen; ook dat is een vlucht voor rekenschap. Tegenover leken vrijwaart ieder jargon – of het nu wiskundig is of niet – de spreker voor het afleggen van verantwoording. Wie zich tegenover leken wetenschappelijk uitdrukt gedraagt zich onwetenschappelijk, wil ik maar zeggen. Wie een theorie en de kwetsbaarheid daarvan niet in leken taal kan uitleggen moet zijn mond houden in de maatschappelijke discussie. Deden we dat maar. Allemaal. Want denkt U niet dat ik wil beweren dat economen die in levende taal communiceren zich daarmee ook altijd controleerbaar willen maken, of kwetsbaar willen opstellen. Het onverteerbare van het economenvolk is dat we overal een

D.J. Wolfson

antwoord op menen te moeten hebben. Het 'weet je wel wat je wilt' van de psychologie, het 'in dubio abstine' van de rechtswetenschap, het 'we hebben het nog niet gevonden' van de geneeskunde – dat zijn allemaal uitingen van een rijpheid die de economie nog niet bereikt heeft.

Het wordt tijd U bij mijn goede voornemens te betrekken. Zullen we eens naar andersdenkenden luisteren, naar ècht andersdenkenden, uit andere disciplines? Naar psychologen, bij voorbeeld. Economen die doen alsof beleidsdoelstellingen voor hen gegeven zijn gedragen zich schijnheilig. Want al heel lang kunnen ze van de psychologie leren dat mensen zelden duidelijk zijn over wat hen beweegt. Ook politici zijn vaag over hun motieven, en misleiden ons vaak met meta-doelstellingen. Tien jaar geleden was de uitbreiding van de universitaire staven 'goed voor de werkgelegenheid', nu is de inkrimping 'goed voor de kwaliteit'. Ja, ja. Een kind kan zien dat we destijds hebben uitgebreid omdat we het proces niet meer in de hand hadden, en dat nu de klappen vallen in de sociale faculteiten omdat no-nonsense bestuurders niet op sociologen zitten te wachten. Dat soort dingen zeg je alleen niet hardop, als politicus. Economen die de 'gegeven' doelstellingen klakkeloos ten uitvoer helpen leggen zijn daarmee nog niet waardevrij bezig; zij maken zich medeplichtig aan boerenbedrog. Wie verantwoordelijkheden voor doeleinden en instrumenten werkelijk wil scheiden moet zijn aanbevelingen voorwaardelijk formuleren: „als u dit of dat wilt, dan kan dat zus of zo. Als u eigenlijk wat anders wilt moet u ook iets anders doen”.

Juristen hebben geleerd met normen om te gaan, in de uitoefening van de verdelende rechtvaardigheid. Zij onderbouwen hun uitspraken met een falsifieerbare zorgvuldigheid, en onthouden zich bij twijfel. Alléén bij twijfel, maar dan onthouden zij zich ook. Economen houden hier geen maat. Sommige verheffen de twijfel tot regel, zoals de Paretiaanse welvaartstheoretici, die uitspraken over verdeling vermijden. Anderen kennen geen twijfel; die hebben ze aan de bittertafel of in het vormingscentrum achtergelaten. Ook hier past een wat groter maatschappelijk verantwoordelijkheidsbesef.

Het laatste wat een macro-econoom zal toegeven is dat hij het nog niet gevonden heeft. Dat is slappe praat voor dokters. Remedies – aanbodbeleid, bestedingspolitiek – worden, zonder reserve, als alléénzaligmakend aangeprezen. Het gaat immers om de geneeswijze, en niet om de patiënt. Kan dat nu niet eens veranderen, in 1987? U merkt het, ik ben een beetje zuur; het is weer laat geworden, woensdagavond. Ik zal wat aan die kater moeten doen, anders wordt het niet gezellig. Proost!